

Synvärlden

Nr 4 2008

Tidskrift för fakta, debatt och utveckling kring synskaderehabilitering

Tema: Kompetensutveckling, sid 3

Äldre på ForumVision, sid 20

Kommunkaos diskuteras, sid 23

Ges ut i samarbete mellan
Synskadades Riksförbund – SRF,
Föreningen För Synrehabilitering
– FFS och Specialpedagogiska
institutet, Resurscenter syn i
Stockholm och Örebro.

Redaktion:

Jan Wiklund (redaktör)
tel direkt 08-39 92 98
Lena Söderberg (ansv.utg)
tel 010-486 96 63

Postadress:

Nya Synvärlden
SRF, 122 88 Enskede

Fax:

08-39 93 22

e-post:

jan.wiklund@srf.nu

2008 kommer Nya Synvärlden ut
med fyra nummer

Manusstopp

20 mars 2009

Tidningen kommer ut på svart-
skrift, daisy och epost.

Adressändringar och nya prenu-
merationer anmäls till
SRF, Registret, 122 88 Enskede,
tel 08-39 90 00.

OBS! För prenumeranter som vill
ha tidningen till hemadress krävs
uppgift om personnummer.

Skicka gärna ditt bidrag till tid-
ningen på epost. Redaktionen
förbehåller sig rätten att korta ner
och redigera insänt material.
Artiklarna läggs dock oftast in
oredigerat och författaren ansvar-
ar själv för innehållet.

OBS att digitalbilder kräver hög
upplösning.

Redaktionen skickar ett varmt
tack till alla som medverkat med
material i detta nummer!

ISSN 1401-4742

Innehåll

Kompetensutveckling	3
Splittrade önskemål bland branschföreträdare	3
Yrkesutbildningen kommer i alla fall att fungera	7
En helhet för att säkra kompetens.	9
Bevarande och utveckling av kärnkompetensen i Danmark	12
Landet runt	14
Färgstarka LVI-dagar	14
Smygstart av Syntes i Norrtälje	16
Hjälpmedelsförskrivare testar program.	17
Marknadsanpassning och internationellt på Lika Värde	18
Genterapi, teknik och musik på synskadeforum	19
ForumVision	20
Äldres problem på ForumVision	20
Kommunal samverkan	23
Att lösa det kommunala samordningskaoset	23
Synutblickar	26
Nya aspekter på läskunnighet i Montreal.	26
Lars Henricson in memoriam	27
Annonser	28
Den nordiska synpedagogkongressen	28
RcSyns föräldrakurser	30
Syn-Kommunikation i Örebro	31

FFS — Föreningen För Synrehabilitering

Ordförande:

Lena Söderberg
tel 010-486 96 63, epost lena.soderberg@arbetsformedlingen.se

Kansli:

c/o Optikerförbundet, Karlbergsvägen 22, 113 27 Stockholm
Kanslist: Gunilla Dagerman
tel 08-612 89 60, fax 08-612 56 90
epost ffs.kansli@telia.com - webbadress www.ffa.se

Kom ihåg att betala in medlemsavgiften!

För att bli medlem gå in på www.ffa.se och länken "bli medlem!".

Fyll i formuläret så kommer en faktura på medlemsavgiften 250:-
Organisationsnummer 85 72 05 – 8199

Splittrade önskemål bland branschföreträdare

Vilken kompetensutveckling behövs enligt dem som frågan angår? Finns det några speciellt eftersatta områden? Vem ska se till att den förverkligas?

Vi har ställt frågorna till ett tiotal personer inom synvärlden och här nedan följer deras svar.

Krister Inde, gammal pionjär på området, vill se mer praktik:

– Det saknas praktiska utbildningar kring hur man gör rent tekniskt, pedagogiskt, psykologiskt i sitt arbete och bristen på synpedagoger med denna kompetens kommer att vara stor inom fem år, eftersom många av oss då har planer på andra aktiviteter då. Men det saknas också forskning och utvecklingsarbete kopplad till utbildningen.

– Jag skulle vilja se två eller tre centra som ägnar sig åt olika teman inom synrehabilitering – det kan handla om optik i Kalmar, belysning i Jönköping, ADL innovation i Göteborg och pedagogisk psykologi i Stockholm.

– Om vi blir mer nordiska i framtiden så kan vi också utveckla gemensam metodik. Idag gör alla på sitt sätt och man kan fråga sig hur professionellt det är?

– Ansvaret ligger helt på

universiteten när det gäller grundutbildning och forskning. Men på arbetsgivare när det gäller kompetensutveckling, helst i samarbete med de ovan nämnda centren.

Kostnaden är ett mindre problem:

– Vad kostar det att inte utveckla och utbilda? Man förlorar i anseende, engagemang och kvalitet.

Barbro Carlsson, sc Örebro, vill se mer förmåga att arbeta evidensbaserat.

– Det behövs kompetensutveckling när det gäller teorier, behandlingsmetoder, målformulering i individuella planer. När vi formulerar mål i individuella planer måste vi också kunna granska måluppfyllnad och vilken effekt vi får. Vi behöver lära oss att använda strukturerade bedömnings- och utvärderingsinstrument, följa upp långsiktigt över tid och arbeta evidensbaserat.

– Det är vi väldigt dåliga på. Det är sådant som det kommer att frågas efter och jag tror att man kommer att fråga mer, inte bara från lokala politiker utan också från socialstyrelsen och Sveriges Kommuner och Landsting.

– Vi har inte jobbat så tidigare på syncentralerna, och det finns ingen tradition för det.

Ingvar Wennermark, sc Vänersborg m.fl, efterlyser mer förmåga till samarbete.

– När folk pratar om kompetensutveckling tänker man ofta på hur varje yrke för sig behöver öka sin kompetens. Men Sverige vimlar av enskild kompetens. Men även om de enskilda yrkena blir skickligare och skickligare har inte brukaren så stort behov av det. Jag tänker mer på intern teamutveckling och få andra aktörer att samverka kring brukaren.

– Man kan räkna upp en lång lista på områden där det behövs mer kompetens men detta är var jag tror det ger störst effekt. Det är detta socialstyrelsen är inne på när man skriver om föreskrifterna för hab och rehab och pratar om samordning.

– På SRF:s samordningskonferens i augusti ansåg Ann-Marie Stenhammar att samverkan mellan olika instanser inte är bättre än 1975 trots alla konferenser man har haft i ämnet. Min erfarenhet är att om förändringar kommer uppifrån, från Socialstyrelsen till exempel, så uppstår ett motstånd i organisationen och förändringen filtreras bort. Min tanke är att om man lägger mandatet hos brukare och personal, så att varje brukare kan välja en kontaktperson som ser till att den nödvändiga samverkan

sker, så undviker man sådan filtrering. Det är lättare att kräva något i brukarens namn än i sitt eget.

– Den kompetens som krävs är snarast mötesteknik. Om man har ett mandat, som en sorts advokat, så kan man ringa runt instanserna och kräva. Man kan kräva möten där man hittar lösningar, gör upp vem som gör vad, och bestämmer om uppföljning. Min erfarenhet är att man då oftast lyckas.

Eva Carlholt, sc Jönköping, är mest orolig för hur de som nu arbetar med synrehab ska ersättas.

– Det är oroväckande att 35 personer på syncentralerna kommer att gå i pension inom fem år. Vad jag vet är den enda utbildning som finns i synpedagogik den på Stockholms universitet. Vi måste hjälpas åt att göra reklam för den så att yngre personer söker dit.

– Hur det ska gå till vet jag inte. Som hittills kommer den väl att vända sig till arbetsterapeuter, lärare och sjuksköterskor. Men dessutom behövs utbildningar och kompetensutveckling för optiker och kuratorer. Nu handlar mycket om att de får auskultera hos varann.

– Jag uppfattar det så att varken Socialstyrelsen eller Sveriges Kommuner och Landsting är intresserade av vilken kvalitet vi erbjuder. Vi har gång på gång ställt frågor till dem men vi får inget svar och ingen hjälp. Patienterna

är visserligen nöjda när vi frågar dem, men vi vet inte vad de är nöjda med, och vi vet inte vilka modeller som är bäst.

– Det uppdrag som finns – som kan läsas på www.syncentralerna.se under ”Om” – är mycket allmänt hållet. Det behövs nationella program liknande det som finns för cctv. Jag är osäker på om någon kommer att ta något ansvar för det om vi inte gör det själva.

Niklas Mattsson, landstingsstyrelsen i Halland och medlem i SRF, håller med:

– Det är för mycket enskilda institutioner och för lite landsting. De skulle behöva bli mycket bättre på att samarbeta mellan olika specialiteter. Kanske det kan lösas i samband med den nyrekrytering som kommer snart – de kommer ju ofta någon stans ifrån.

– Annars består de flesta klagomålen jag får av att brukarna inte har fått de hjälpmedel de vill ha. Men det handlar inte om kompetens utan om förskrivningsmöjligheter. Och det kan ha varit alldeles rätt beslut. Det man möjligen kan säga är att det kan vara svårt att hänga med på alla nya hjälpmedel som kommer. Där kan det behövas kompetensutveckling.

De får delvis stöd av Per-Åke Östman, optiker i Umeå och en av årets ögonpristagare.

– De som främst behöver kompetensutveckling är poli-

tikerna. Jag får slåss för att gå landstinget att förstå att det finns något mellan blind och fullt seende, som kräver optik. Vad jag förstår är det fråga om ren okunskap.

– Men det finns heller ingen samverkan när det gäller rehab, allra minst synrehab. En sak som retar mig är att Försäkringskassan inte har någon enhet som har hand om detta, medan de kan väldigt mycket om tandvård. De behöver kompetensutveckling så de förstår vad de fattar beslut om.

– Min egen yrkeskår, optikerna, har också dålig kunskap om rehab, vår grundutbildning fokuserar inte på det. Jag skulle vilja att vi lärde oss mer om hur man överför kunskap så den tas emot på rätt sätt. Det gäller även ögonläkarna. Ögonläkare och optiker är den första kontakten den synskadade får och då är det viktigt att vi kan arbeta professionellt. Hur ska jag göra när jag får en patient med makuladegeneration för att inte knäcka henne?

– Kunskapen bör finnas på universitetssjukhusen, men den hamnar ofta mellan yrkesgrupperna och ingen vill ta ansvar. Men enligt Socialstyrelsens direktiv ska man ta hänsyn till brukaren i första hand, och inte till våra egna professioners behov.

– En annan form av kunskapsutveckling kan vara att äldre överför kunskap till yngre. Kanske kan vi dra nytta av pensionärer? Frågan

är om inte en pensionerad ögonprofessor vågar dela med sig mer av sin kunskap än när han är aktiv.

- Det här får kosta mycket. Okunnigheten kostar oändliga pengar idag. När man ser skrivelser från Försäkringskassan som är uppåt väggarna fel undrar man hur mycket tid som har lagts ner på att skriva dem.

Kicki Lundmark, SRF:s styrelse, med arbetserfarenhet av utvecklingsfrågor på rehabiliteringsområdet inom landstinget, vill se mer utveckling av coachningsförmågan.

- Man måste flytta fokus från tekniska lösningar till mer jagstärkande insatser inom rehabiliteringen. Med det menar jag att man måste arbeta på ett sätt som gör att den som fått en synskada uppmuntras att tro på sig själv och inser att han eller hon faktiskt kan fixa sådant som man inte tror är möjligt i den nya situation man befinner sig i.

- Det är olyckligt att synrehabiliteringen på många håll i landet är en del av den kliniska hälso- och sjukvården. I den kulturen finns ambitionen att bota och lindra, om man inte fixar det är man väldigt benägen att beklaga sorgen och trösta med hjälpmedel när det istället handlar om att lotsa personen och förmedla full visshet om att "du kan".

- Det handlar mycket om att jobba med vardagsnära saker, träning enskilt och i grupp, att utgå från personens livssituation – fråga vilka

drömmar man har, vad man skulle vilja göra. Det stärker självkänslan och gör att man lättare ser sin egen roll i rehabiliteringen - och minskar risken att hamna i patient/offerrollen.

- Jag tror att rehab, som den är organiserad på många håll idag, inte mäktar med uppdraget att verkligen "gratulera utmaningen" och coacha personen. Jag tror också att det finns stora risker att synrehabiliteringen (och rehabiliteringsuppdraget som helhet) kvävs i den pågående regionaliseringen av landstingen. Vi bör slåss för att rehabilitering och habilitering av synskadade inte är en sjukvårdsfråga utan en viktig del i den förebyggande vården och i folkhälsoarbetet – då får den rätt ingång och perspektiv. Den är lagskyddad vilket innebär att det är en skyldighet för sjukvårdshuvudmännen att tillhandahålla insatser utifrån behov. Det innebär att man måste följa socialstyrelsens föreskrifter på området, man måste anslå medel för mer än bara hjälpmedelsförskrivning och man måste våga öppna verksamheterna för granskning och metodutveckling.

- Synrehab behöver öppna dörrarna ut mot samhället, samspela mer med aktörer utanför landstingen. I Östergötland har landstinget inlett ett samarbete med SRF som känns friskt och utmanande. I ett gemensamt projekt finansierat av landstinget och SRF har man tagit vara på den förtroenhetskunskap som

finns i SRF och tanken är tydligen att komplettera varandra i rehabiliteringen. I SRF finns möjlighet att pröva på sådant man inte trodde var möjligt att göra när man blivit synskadad, här ges man möjlighet att hitta vänner och förebilder.

- Synrehab har bra kunskap om hjälpmedel, och det är viktigt, men det är lika viktigt att hitta igen sig själv i den nya situation man befinner sig i och där behöver syncentralerna mycket mer resurser, utveckla metodik och samspel med andra aktörer.

Inger Berndtsson, Göteborgs universitet, anknyter till Kickis resonemang men vill vidga det:

- Jag tycker mig ha sett i min forskning att det skulle behövas mer kunskap om hur man ska förstå den person som har en synnedläggelse i sitt sammanhang och sin vardag. Man måste bli bättre på att förstå vilka konsekvenser synskadan får för just den personen, och försöka ha det som utgångspunkt när man planerar rehabiliteringen. Då förstår man också att man inte bara ska göra enskilda insatser utan också följa upp på ett konstruktivt sätt.

- Det kan till exempel innebära orientering och förflyttning – det är så centralt för människors liv att man kan förflytta sig. Det kan betyda att man får möjlighet att lära sig punktskrift för att få ett eget skriftspråk.

- Det är också viktigt – oavsett om det hör till kompetens-

utveckling eller ej – att man arbetar evidensbaserat. Hur ska man veta att ens behandlingsmetoder ger resultat? Om man börjar arbeta på det sättet kräver det väldigt mycket kompetensutveckling.

– Ansvaret får vi nog ta själva, på syncentraler och universitet. Jag tror inte att någon annan kommer att ta det. Det är därför viktigt att man på syncentralerna planerar för att personal kan få gå olika typer av utbildningar och kurser, delta i seminarier samt följa den tekniska utvecklingen, t.ex. GPS-system.

Inga-Lill Persson är landstingsråd i Dalarna med ansvar för rehabfrågor. Hon vill satsa på rehab i närmiljön (vilket Nya Synvärlden har skrivit om i tidigare nummer).

– Det vi jobbar med rätt intensivt nu är att kunskapen om rehabfrågor behöver förbättras i hela sjukvården, inklusive närsjukvården. Där behövs det västenligt förbättrad kunskap om arbetssätt, inklusive i närmiljön. När det gäller syncentralerna bör man utveckla specialistkompetenser.

– Vi har en egen förvaltning för rehab, och den har ansvar för detta. Om den ser att de inte klarar av det måste de signalera till oss politiker, och då är ansvaret vårt för att det finns medel.

Peter Linnstrand, Sveriges enda synskadade landstingsråd (i Sörmland) vill satsa på nationella program.

– Man måste komma ifrån

tänkandet ”synpedagog”, ”anpassningslärare” osv. Man måste definiera en syncentral på samma sätt som man definierar en vårdcentral – man slår fast vilka basfunktioner som ska finnas och hur de basfunktionerna ser ut.

– Man måste i mycket högre grad än i dag arbeta fram nationella program för rehabinsatser på samma sätt som idag finns för CCTV och orienteringsträning. Om man gjorde det kan man lätt visa om man behöver utöka resurserna och kunnandet. Orienteringsträning ligger t.ex. på 100 timmar. Det är ett mått på hur mycket som behövs i tjänster. Men om man inte fastställer ett program finns det inget tryck i det.

– Här är det brukarorganisationen som är slapp och inte agerar tillräckligt kraftfullt och påverkar utbildningen.

– Syncentralerna måste också ha tillgång till andra delar inom landstinget som sjukgymnast och arbetsterapeut. Barnen bör skrivas in på barn- och ungdomshabiliteringen som synskadade. Det är många barn som har ytterligare funktionsnedsättningar; då kan man koppla på syn.

– När det gäller behovet av nyrekrytering kommer säkert den teoretiska delen att hålla hög nivå. Det som fattas är praktisk träning. Man har inte lärt sig att lära ut orienteringsträning genom att själv träna på att använda käpp under en dag.

– Utbildning, verksamhet på syncentralen och brukar-

organisationer hänger ihop, och de senare måste bli mycket mer proaktiva. SRF har t.ex ett klart ansvar för utbildning. Sen har landstingets politiker förstås det yttersta ansvaret.

– Vad det kostar – det kan jag inte räkna ut på telefon. Men det finns en risk att man hamnar i politiska floskler om ”bra”, ”hög kvalitet” osv, och då går det inte att räkna ut alls. Däremot kan ett orienteringsprogram på 100 timmar räknas om till kronor och ge en slutsumma om de läggs ihop.

Ett försök att sammanfatta:

– Flera nämner att syncentralerna behöver lära sig att arbeta evidensbaserat.

– Flera nämner att olika instanser inom rehabiliteringen måste lära sig att samarbeta.

– Flera tycker att de olika yrkesgrupper som arbetar med rehabilitering kan sitt jobb men att andra i deras närhet inte begriper vad de håller på med.

JW

Yrkesutbildningen kommer i alla fall att fungera

– Den fortsatta professionella synutbildningen är garanterad och jag känner mig inte orolig, säger Örjan Bäckman som nu går i pension efter 40 år som utbildare inom synpedagogik.

Det som gör Örjan lugn är det regleringsbrev från Utbildningsdepartementet (2008) för Stockholms universitet som slår fast att universitetet har ett speciellt ansvar för grund- och fortbildning inom synområdet. I regleringsbrevet står också att Stockholms universitet skall samarbeta med Specialpedagogiska skolmyndigheten när det gäller utbildningar inom området.

– Detta hindrar inte andra universitet och högskolor att t.ex. utveckla fristående kurs-er, men det är en trygghet att ett stort universitet har fått detta uppdrag, säger Örjan. Jag ser ljusst på fortsättningen.

De senaste åren – säger han – har det funnits ett ”magisterprogram med ämnesbredd, inriktning synpedagogik och synnedsättning” på 75 högskolepoäng, på halvfart och delvis distansbaserat. Två årskurser har tagit sin examen inräknat den kull som går ut i december 2008 och blir den sista med en ”breddmagister”. Nu försvinner be-

greppet ”ämnesbredd” ur universitetsmenyn, och istället introduceras ett nytt mer avancerat magisterprogram från höstterminen 2009 med högre krav på vetenskaplig förankring och examensarbete. Programmet kommer att annonseras i den kurskatalog som Stockholms universitet ger ut i februari 2009. Deadline för ansökan blir 15 april 2009.

Detta program kommer Örjans efterträdare att planera tillsammans med SRF, syncentralernas samarbetsorgan, Specialpedagogiska skolmyndigheten och andra intressenter. Under vt 2009 ges en fördjupningsdel av det ”gamla” magisterprogrammet.

Det är dock två saker som i någon mån bekymrar Örjan.

Det ena är att regleringsbrevet inte ger synområdet

samma utrymme för utveckling som det ger exempelvis utbildningar inom hörsel/dövområdet, också ett uppdrag för Stockholms universitet, (särskilda utvecklingspengar), något han också har påpekat för sina uppdragsgivare.

– I anslutning till magisterprogrammet bygger vi självklart ut forskning och en ”synforskningsbas”. All universitetsutbildning ska vara forskningsbaserad. Det är i nuläget få personer som ägnar sig åt forskning inom synområdet. Det är viktigt att rekrytera nya forskare och ge ekonomiska förutsättningar för en sådan forskning. Det är också viktigt att vi alla funderar på vad man behöver forska om, och talar om det för Stockholms universitet.

Det andra är att arbetsgivare inom synrehabilitering inte

riktigt tycks förstå vad som krävs i tid för att man ska kunna utbilda sig på ett kvalificerat sätt.

– När man möter företrädare för olika rehabiliteringsinstanser säger de att det är viktigt med utbildning, särskilt som så många går i pension inom den närmaste framtiden. Vi stöttar er, säger man. Men när sedan deras anställda söker till synkurser, tror vissa arbetsgivare att man kan arbeta heltid och dessutom studera på halvtid. Det går inte. Flera som har antagits till utbildningen har varit tvungna att avbryta studierna på grund av en orimlig arbetsbörda.

Fast kanske det blir bättre i

fortsättningen.

– Jag mötte syncentralchefen på ett möte i maj i Uppsala, och de var eniga om vikten av en god utbildning och gav sitt fulla stöd. De kommer förstås också att medverka i utformningen av programmet.

En idé som väckte stort intresse vid detta möte, enligt Örjan, var att man förutom nuvarande rekryteringsgrupper för magisterprogrammet som har en yrkesexamen (pedagoger, arbetsterapeuter, ögonsjuksköterskor, sjukgymnaster etc.) också ska kunna anta nyutexaminerade studenter till en särskild utbildning, som efter tre år för-

enas på magisternivå med de grupper som idag antas på denna nivå. Efter en magisterexamen kan man lägga till ytterligare studier med ”spetskurser” som kompetensutveckling inom t ex ”orientering och förflyttning”, ”punktskrift”, ”synträning”, ”flerfunktionshinder” m.m. och uppnå en mastersexamen. Vägen ligger sedan öppen för utbildning på forskarnivå.

– De tycker det är positivt att rekrytera unga människor med ”öppna sinnen”, säger Örjan. Men tills vidare avvaktar vi.

På frågan vem som bör ha ett särskilt ansvar för att personer som skall vara verksamma inom syn(re)habilitering verkligen går den utbildning som finns tillgänglig menade Örjan att detta har alla, såväl kommun som landsting som stat, eftersom man ju delar ansvaret för habilitering och rehabilitering inom synområdet. Det går inte att utveckla kompetenser utan en överenskommen stark uppbackning av alla inblandade instanser inklusive synskadades egna organisationer.

Det finns också möjligheter att skräddarsy uppdragsutbildningar – en möjlighet som Arbetsförmedlingen förhört sig om.

– Det finns också potential för ett fördjupat samarbete mellan lämpliga universitet och högskolor inom synområdet säger Örjan – t.ex. Örebro och Göteborg.

– **Det är med positiva kän-**

Pensionskrisen avvärjd?

Det är bara två år sen det såg ut som vi inte skulle ha några synpedagoger i framtiden.

Det var då Roland Gustafsson på sc Eskilstuna fick syncentralchefernas uppdrag att ta reda på hur många inom olika yrkeskategorier som skulle pensioneras.

– Vi kom fram till att nitton synpedagoger skulle gå i pension mellan 2006 och 2021, säger han. Optikerna är en ung yrkesgrupp och kuratorer utbildas hela tiden även om vi inte har många med synrehabilitering. Men synpedagogerna var ett akut problem.

– Men med den utbildning på mastersnivå som finns på

Stockholms universitet känns det ganska tryggt. Det får man tacka Örjan Bäckman för, som har lagt ner så stor energi på att få till en kursplan och övertyga myndigheterna om att kursen behövs.

Behövs det någon annan kompetensutveckling?

– Jag kan bara se lokalt, säger Roland. Vi behöver öka kunskapen om tekniska hjälpmedel på grund av den snabba tekniska utvecklingen. Men främst behöver öka förmågan att samarbeta med brukarorganisationerna. Vi har samma målgrupp och samma vision. Men det kanske inte handlar så mycket om kompetens som att ha ett öppet sinne.

Synplanen och Kompetensprojekt syn – en helhet för att säkra kompetens

Synplanen, inriktning och utveckling av det specialpedagogiska stödet kring barn, ungdomar och vuxna med synskada.

Synplanen är ett inriktningsdokument som fastställdes i den förra statliga myndigheten, Specialpedagogiska institutet. I synplanen beskrivs inriktning och utveckling av det samlade specialpedagogiska stödet på följande sätt:

”Specialpedagogiska skolmyndigheten erbjuder genom ”bästa kompetens och bästa bemötande” barn, ungdomar och vuxna med synskada optimala förutsättningar för lärande, delaktighet, tillgänglighet och gemenskap. Det samlade specialpedagogiska stödet förutsätter vilja och förmåga till samverkan med

andra såsom föräldrar, kommuner, syncentraler och habiliteringar.”

- o Det samlade specialpedagogiska stödet inom myndigheten bildar en kedja av kompetens och insatser som sträcker sig ut i kommunens organisation och till individ och familj.
- o Stödet är aktivt och uppsökande och ges kontinuerligt över tid.
- o Inom myndigheten (institutet) finns tydliga strategier för samverkan med kommuner och landsting.
- o För ett effektivt stöd i samverkan med andra finns tydlig information om stödet som helhet och om hur stödet är uppbyggt av kompletterande kompetenser och insatser på lokal, regional och central nivå.

Vad är kompetens?

Kompetens och kompetensutveckling förknippas oftast med kurser och utbildningskostnader. Utbildning är viktigt, men med kompetens i arbetet menas så mycket mer. Begreppet kompetens innefattar även förhållandet mellan medarbetaren och hennes uppgifter och i slutändan brukarnas behov. Det uttrycker också medarbetarnas förmåga att utföra och lösa sina uppdrag och uppgifter med rätt kvalitet. Det är först när kunskaper, färdigheter och avsikter omsätts i handling som något händer. Denna bredare definition av begreppet kompetens har varit en av utgångspunkterna för Kompetensprojekt syn. Kompetensprojektet, en del av synplanen

Kompetensprojekt syn ska

lor som jag lämnar synpedagogikutbildningen, säger Örjan. Det har varit oerhört stimulerande år, och jag har haft ett gott samarbete med alla avnämare.

Örjan kommer inte att vara sysslolös. Närmast åker han till Sydafrika för att slutrapportera pågående institutions-

samarbete mellan Stockholms universitet och Utbildningsdepartementet i Sydafrika kring ”Building an Inclusive Education and Training System”. Förhandlingar pågår om en fortsättning

– Erbjudanden från andra afrikanska länder har också droppat in, framför allt från

”mitt andra hemland” Botswana, säger han.

Och så avslutar han med att lugna oss: en disputerad efterträdare och andra gedigna utbildare inom synpedagogik kommare att svara för en god fortsättning!

bidra till att nå målen som de uttrycks i synplanen. Resultaten av de fyra olika delprojekten ska integreras i de övriga strategiska utvecklingsområdena som organisationsutveckling, samverkan, kommunikation och verksamhetsutveckling internt.

Med den kartläggning, som gjordes som en förstudie till projektet, som utgångspunkt, genomförs nu fyra delprojekt.

- o Ett av delprojekten berör myndighetens utåtriktade kursutbud riktat till föräldrar och personal som arbetar med barn med synskada.
- o Att säkra både myndighetens behov av att ha tillgång till synutbildning på högskolenivå och hur samarbetet med universitetet ska utformas i framtiden är föremål för ett annat av delprojekten.
- o Ett annat handlar om myndighetens behov av kompetensutveckling av mer generell kompetens för de egna medarbetarna .
- o Ett annat angeläget område som det fjärde av delprojekten handlar om är vilken kompetens Resurscenter syn behöver i framtiden.
Förestående pensionsavgångar, eventuellt förändrade uppdrag i den nya myndigheten, brukarnas behov och förändringar i omvärlden påverkar den framtida möjligheten till kompetensförsörjning.

Referensgrupper

Kompetensprojektet har haft

referensgrupper med representanter från syncentraler, kommuner, föräldrar och brukarorganisationer som tillfört många värdefulla synpunkter till projektarbetet.

Kompetenskedjan i synplanen

”Det samlade specialpedagogiska stödet inom myndigheten bildar en kedja av kompetens och insatser som sträcker sig ut i kommunens organisation och till individ och familj.”

De första länkarna närmast barnet

Kedjans första länk är barnet och familjen. De närmaste länkarna i kedjan är den personal som familjen möter på syncentralen och i kommunens förskola och skola. I kommunen finns flera nivåer av stöd, den lokala förskolan eller skolan och det centrala stödet i kommunen som organiseras på olika sätt i olika kommuner. I synplanen föreslås att det i varje kommun ska finnas en kontaktperson som har kännedom om vilka barn och ungdomar med synskada som finns i kommunen och som även vet vilken kompetens som finns eller behövs inom synområdet.

På vilket sätt kan Specialpedagogiska skolmyndigheten bidra med kompetensutveckling för dessa grupper, för föräldrar och personal i pedagogisk verksamhet i förskola och skola?

”Ett likvärdigt och samordnat kursutbud inom

synområdet”

Så heter slutrapporten i ett av delprojekten som handlar om kompetensutveckling för framför allt personal i förskola och skola och delvis till personal på syncentral och inom habilitering men även kurser för föräldrar. Begreppet likvärdigt står för ”Att kompetensutveckling ska finnas tillgänglig för alla som har behov av den på samma villkor och med samma kvalitet oavsett var i landet man bor.”

För att åstadkomma detta föreslås att en kompetensutvecklingsgrupp bildas med representanter för myndighetens alla delar. Gruppens uppdrag blir att inventera behov, föreslå kurser, samordna utbudet över landet och utvärdera. Kurserna ska genomföras över hela landet där behov finns och även delvis finnas som distansutbildning inom myndigheten.

Specialpedagogiska skolmyndigheten – statens länk i kompetenskedjan

Den sista länken i den specialpedagogiska stödkedjan är Specialpedagogiska skolmyndigheten vars uppdrag är att ge råd och stöd till personal i pedagogiska verksamheter i kommuner och till föräldrar. Råd och stöd kan vara rådgivning till personal runt enskild elev, kompetensutveckling, undervisning vid den statliga specialskolan m.m. Stödet finns lokaliserat till fem regioner och till Resurscenter syn och Ekeskolan i den Nationella Resursen.

Tre av delprojekten har

handlat om att föreslå hur man ska säkra intern kompetens inom synområdet nu och i framtiden men även att se vilken annan mer generell kompetens som man som medarbetare måste ha för att kunna göra ett bra jobb.

Universitetsutbildning inom synområdet

Medarbetare från Specialpedagogiska skolmyndigheten medverkar idag med sin erfarenhetsbaserade kompetens i den utbildning som finns idag vid Stockholms och Örebro universitet. För att kunna utveckla nödvändig spetskompetens inom myndigheten för bland annat detta uppdrag är det av största vikt att det finns tillgång till utbildning på universitetsnivå. Utbildning på universitetsnivå ger möjlighet att få del av de senaste forskningsrönen inom medicinsk, teknisk och pedagogisk synforskning. Ett av delprojekten arbetar med detta område och har inlett kontakter med universiteten för att kunna bidra med att få tillstånd adekvat utbildning inom synområdet.

Kompetensförsörjning, ett framtidsperspektiv

Medarbetarnas bidrag i form av kunskaper och erfarenheter, dvs. organisationens samlade kompetens, är en viktig faktor för verksamhetens resultat och kvalitet. Generationsväxling och förändringar som påverkar verksamhetens inriktning eller omfattning påverkar också organisationens behov av kompetens. Stra-

teger för kompetensförsörjning kräver följaktligen ett vidare synsätt än kurser och utbildningsplanering.

Vid Resurscenter syn pågår ett delprojekt som handlar om att se hur man ska arbeta strategiskt med utblick och framåtblick för att kunna säkra att rätt kompetens finns även i framtiden inom resurscentret.

Utveckling av kärnkompetens inom Resurscenter syn

Vad är det som särskiljer kompetensen vid Resurscenter syn i förhållande till omgivningen? Vilken kompetens är unik, central och djup inom resurscentret? Man kan kalla sådan kompetens för kärnkompetens i en organisation. Den behöver identifieras, vårdas och utvecklas för att Resurscenter syn ska kunna fortsätta att vara en resurs med spetskompetens inom synområdet i Specialpedagogiska skolmyndigheten.

De tre kärnkompetensområdena punktskrift, mobility och självständighet (ADL) ingår i arbetet med verksamhetsutveckling inom Resurscenter syn.

Utveckling av kompetens genom verksamhetsutveckling och projekt

Inom myndigheten pågår ett antal utvecklingsprojekt som syftar till att uppnå målen i synplanen. Projekten kan vara både av karaktären verksamhetsutveckling som till exempel projektet ”Specialpedagogisk utredning enligt

närhetsprincipen” eller kunskapsutveckling som projektet ”Inklusion i klassrummet” och ”Rullstolsmobility” som är ett delaktighetsprojekt i samverkan med SRF och RBU. Det pågår även ett forskningsprojekt knutet till Stockholms universitet som heter ”Delaktighet i kamratkulturen” och hjälpmedelsprojekt i samverkan med SPRIDA. Alla bidrar till att höja och utveckla myndighetens sammantagna kompetens inom synområdet förutom att de bidrar till att säkra kvaliteten på det arbete som utförs.

Och sedan?

Kompetensprojekt syn är en del av det strategiska utvecklingsarbete som beskrivs i Synplanen och som omfattar hela Specialpedagogiska skolmyndighetens arbete med det specialpedagogiska stödet till barn/ungdomar och vuxna med synskada. Arbetet i kompetensprojektet har satt fokus på kompetensfrågan i det specialpedagogiska stödet. När projektets resultat implementerats och utvärderats blir det en integrerad och självklar del av det specialpedagogiska stödet som myndigheten erbjuder och som ska bidra till att ge barn, ungdomar och vuxna optimala förutsättningar för lärande, delaktighet, tillgänglighet och gemenskap.

Ulla Sturæus
SPSM Rc Syn

Bevarande och utveckling av den synprofessionella kärnkompetensen i Danmark

I Danmark har synvärlden ofta diskuterat professionalitet och kompetens. Ett centrala diskussionsämne har varit bevarande och utveckling av denna kompetens.

Det pågående projektet bygger på bildandet av en gemensam organisatorisk struktur som garanterar dess bevarande, och som samtidigt tillgodoser utvecklingen av den kärnkompetens, vilken skall säkerställa en hög utbildningsnivå bland framtida medarbetare. Projektets mål är också att tydliggöra var ansvaret ligger för bevarande och utveckling av professionaliteten och därmed även kärnkompetensen.

Definition av kärnkompetens

Kärnkompetensen skiljer sig från den allmänna kompetens som den välutbildade medarbetaren har. Så kan t.ex. en person med kärnkompetens:

- Undervisa andra medarbetare inom sitt sakområde både på ett teoretiskt och praktiskt plan.
- Utarbeta skriftliga redogörelser för sakområdets teoretiska grunder.
- Använda nya forskningsresultat i sin yrkesverksamhet och samtidigt ha för-

Peter Rodney

måga att förmedla dessa resultat till andra medarbetare.

- Fånga upp och beskriva nya problemställningar inom fackområdet samtidigt som han/hon kan initiera utvecklingsprojekt.

Motivering

Vi ser ofta att kärnkompetens är bundet till enskilda personer som antingen i kraft av sitt engagemang eller sina arbetsuppgifter med tiden har utvecklat en sådan speciell kom-

petens. Detta medför två problem:

1. Vad sker med kompetensen när denna person lämnar synområdet?
2. Hur säkerställs en kontinuerlig uppdatering av den kunskap de professionella miljöerna har – att den kunskap som det dagliga arbetet baseras på har en hög kvalitativ nivå?

Professionella nätverk

Målet för professionella nätverk är:

- Att upprätthålla och utveckla kärnkompetens i berörda professionella miljöer.
- Att implementera internationella forskningsresultat och erfarenheter från utvecklingsarbete inom det danska synområdet.
- Att medverka till att utveckla denna expertis på dansk och internationell nivå.
- Att beskriva kvalitetsnivåer i det professionella arbetet.

Skapandet av professionella nätverk

Det Landsdækkende Synsråd (DLS) är ett landstäckande forum där den professionella utvecklingen inom synområdet kan diskuteras. DLS har således godkänt och sjösatt projektet.

Det viktiga är att kärnkompetensgrupperna samlas omkring gemensamma arbetsuppgifter och inte utgår från medarbetarnas grundutbildningar. De professionella nätverken konstituerar sig bl.a. genom att skapa en grupp, ofta med 6 till 8 deltagare, som har ansvar för nätverkets uppgifter. Dessa uppgifter beskrivs i ett kommittéuppdrag, vilket sänds till och godkänns av DLS.

De professionella gruppernas arbete skall stödjas av berörda arbetsgivare, vilka förpliktigar sig att avsätta nödvändig tid för arbetet. Dessutom skall arbetsgivarna garantera ekonomiskt stöd för arbetet (t.ex. inhämtning av internationella forskningsresultat). Dessa ekonomiska

garantier skall beskrivas i kommittéuppdraget.

De professionella gruppernas arbete samordnas av en koordineringsgrupp i nära samarbete med DLS och Videntcenter for Synshandicap.

Kärnkompetensgruppernas uppgifter

Kärnkompetensgruppernas uppgifter är att:

- Distribuera en årlig publikation på ca 10 sidor som beskriver och problematiserar den senaste utvecklingen inom sakområdet.
- Arrangera en årlig workshop där publikationen diskuteras.
- Föreläsa på utbildningar för medarbetare, t.ex. grundutbildning, instruktörsutbildning och utbildningen för diplomexamen i specialpedagogik. Föreläsningar i internationella sammanhang kan också förekomma.
- Delta i konkreta arbetsuppgifter i samband med goda exempel. Detta kan t.ex. ske genom deltagande i lösandet av centrala eller decentraliserade arbetsuppgifter där metoder och resultat senare sprids.
- Säkra att den nödvändiga professionella kompetensen är tillgänglig för alla medarbetare inom synområdet och att den inte är avhängig av personer.

I en första omgång har följande områden valts:

- Mobility
- Punktskrift
- Belysning

Vi har också önskat att öka kärnkompetensgruppernas verksamhet till att även ha ett nordiskt perspektiv. Konferensen "Nordlys", vilken hölls i november, är ett exempel på en gemensam nordisk kärnkompetensutveckling.

Följ utvecklingen på www.synsraad.dk/kernekompetence/index.htm. Här kan man finna rapporter, litteratur och professionell inspiration.

Peter Rodney
Instituttet for Blind og Svagsynede

Färgstarka LVI-dagar

Lena Seppä har besökt LVI-dagarna.

Dagarna började med ett inledningsanförande av LVI:s VD Olle Lindquist, som hälsade oss välkomna. Företaget LVI firar i år sitt 30 års jubileum. Jubilaren LVI uppvaktades med en blomma från FFS.

Därefter började dagens föreläsningar.

Först ut var Karl Ryberg, psykolog och terapeut, som talade om "Ljus och färg för sinnet". Han driver terapi-institutet Monocrom i Stockholm.

Karl Ryberg menar att hjärnan äter färg liksom munnen äter mat- med samma desperata behov av visuell näring. Han talade också om hur färg påverkas oss känslomässigt och vad olika färger kan betyda för vårt vardagsliv. Bl.a. att rött är den starkaste färgen, den färg som uppfattas snabbast (rött uppfattas på 1/100 och blått uppfattas på 6/100). Rött stimulerar sympatikus-systemet med bl.a. att pulsen stiger och muskeltonus ökar, pulsen och temp stiger, adrenalin-nivå ökar. Rött visar också på kurage, värme och styrka. Nackdelen med den röda färgen är att man kan bli "rosenrande", därför använder aldrig polisen den röda

färgen.

Ett annat exempel är den gula färgen. Gult gör oss vakna, vi blir pigga och alerta. Gult sätter fart på hjärnan, signalerar att det är dag. Gult är den sista färg vi kan uppfatta när vi blir gamla, den uppfattas av den s.k. reptilhjärnan. Det går fortare att uppfatta det som står på ett gult papper än på ett vitt.

Karl Ryberg har skrivit en bok om detta: *Ljusterapi & Färgdesign* och den kan beställas hos KomiKapp www.kikre.com, art nr 502603.

Efter kaffet kunde man välja mellan två olika föreläsningar.

Antingen "SEnior – när gula fläcken åldras" Krister Inde synpedagog, egen företagare, föreläsare och författare. Eller "Besvär eller tillgång, hur får vi till ett positivt samarbete mellan föräldrar och personal?" FUNKA (FUNgerande Kommunikation med Anhöriga). Ulrika Aspflo leg. Logoped, har bl.a. jobbat 12 år inom barn- och ungdomshabiliteringen.

Krister Inde är projektledare för det nordiska SEniorprojektet som utvecklar utprovings- och träningsmaterial främst för äldre

Ovan LVI:s VD Olle Lindquist uppvaktas av FFS' Lena Seppä.

personer med makulaförändringar i olika stadier. Materialet skall användas av patienter/brukare vid syncentralerna eller motsvarande i Norden. Materialet är till för att få insikt och metoder att träna sina kvarvarande synrester och mildra konsekvenserna av sin synnedläggning. Att patienten/brukaren lär sig/våga använda sina optiska/andra hjälpmedel. Att lära sig leva med sina problem. Lära sig läsa på nära håll, med rätt förstoring och metod.

Ulrika Aspflo pratade om att Kommunikation mellan personal och föräldrar/anhöriga fungerar på ett bra sätt är en självklar förutsättning för att det ska bli så bra som möjligt för personen med funktionshinder. Ändå resulterar samtal ofta i missförstånd och konflikter. Varför är det så? Vad är det som är

svårt? Finns olika förväntningar på insatserna? Är det en fråga om bristande empati, dåligt utformade möten eller beror det på olika "erfarenhetsryggsäckar"? Ulrika reflekterade kring dessa frågeställningar och fokuserade sedan på hur kommunikationen kan förbättras. Bekräftelse är ett centralt begrepp för att få det att FUNKA.

Nästa föreläsare var Birger Kjelbye som bor i Oslo. Han arbetar i synteamet på Aetat Senter for "yrkesrettet attføring". Temat för föredraget var "*Kunsten å ikke se – men den ligger jo der borte*". Han är själv synskadad användare och berättade insiktsfullt om vardagen som synskadad och synlig gjorde sina erfarenheter om synproblematik både som person, arbetstagare och organisationsmäniska.

Temat på första dagens sista föredrag var "*Sverige i synvärlden*" och det var Krister Inde som delgav oss sina erfarenheter inom branschen redan långt före 1978: "*en synsvag resa i tid och hotellrum som är full av roliga minnen och människor*"

Vi fick en kort paus innan kvällens middag och båttur med ångaren Thor på och runt Konobergs Slottsruin. En spännande och mycket trevlig kväll.

Fredagen inleddes med föredraget "*Miljöns betydelse – sätt färg på vårdmiljön*" av Helle Wijk leg. sjuksköterska

Ovan: Ulrika Aspeflo leg logoped
Nedan: Karl Ryberg psykolog och terapeut

och verksam som universitetslektor vid Sahlgrenska Akademien Göteborgs Universitet och Sahlgrenska Universitetssjukhuset. Honsforskar kring miljöns betydelse, form och färg i samband med demens, samband mellan åldrandet och synnedläggning.

Nästa föredrag var "*Hur skall personer med lindrig*

synnedläggning kunna få en fullgod rehabiliering i primärvården" av Annika Södergren som arbetar på syncentralen i Falun. Annika har arbetat aktivt inom Synteprojektet som avslutades 2007. Syftet med projektet var bl.a. att ge äldre personer med synskada (p.g.a. maculadegeneration) en högre kvalitet i sin

Smygstart av Syntes i Norrtälje

Trots att Syntesprojektet i Stockholm inte ledde till några mer omfattande åtaganden fungerar det ändå i Norrtälje.

Två synpedagoger från syncentral Sabbatsberg seniorteamet turas om att åka till Norrtälje en dag per vecka. Där finns även en optiker med erfarenhet inom synsvageoptik som har en synmottagning i Norrtälje. Sedan ca 1 år har en samverkan med distriktsarbetsterapeuterna i Norrtälje inletts.

Distriktsarbetsterapeuterna kan hjälpa till med patienter inom tre kategorier

- de som trots god synskärpa har svårigheter i sina vardagliga aktiviteter,
- de som behöver komplette-

rande utredning i hemmet inför första besöket på syncentralen, och

- de som behöver uppföljning eller fortsatt träning i hemmet efter en första rehabilitering på syncentralen.

- Rehabiliteringen börjar hos oss, därefter följer en distriktsarbetsterapeut eller heminstruktör om det finns behov, säger Åsa Nordlander, synpedagog på seniorteamet.

Syncentralen och distriktsarbetsterapeuterna har hittills träffats två gånger per termin och går igenom hur samverkan utvecklas och har samtidigt utfört en viss fortbildning inom synhjälpmedel. Planer finns att distriktsarbetsterapeuterna inom den närmaste tiden ska starta en grupp och använda sig av

arbetsmaterialet ”Att finna nya vägar”

- Det viktigaste för oss är att vi inlett en samverkan med distriktsarbetsterapeuterna i Norrtälje men det måste få ta lite tid att hitta de former som passar säger Åsa Nordlander.

Inger Eriksson, en av fem arbetsterapeuter i Norrtälje, instämmer.

- Vi har bara haft 10-15 patienter sen vi började, om vi räknar bort heminstruktören. Heminstruktören har ju många andra ärenden utan arbetsterapeuternas inblandning, men deltar på de regelbundna samarbetsmötena.

- Vi har inte så många makulapatienter i Norrtälje. Det är ju bara bra.

rehabilitering genom att de får sin synrehabilitering inom primärvården och där gavs även en möjlighet att delta i evidensbaserad hälsoutbildningsprogram, ”Att finna nya vägar”. Inom Dalarna pågår nu införandet av arbetsättet inom hela primärvården.

Dagarna avslutades med föredraget ”Kvalitetsregister som mätverktyg inom hälso-

och sjukvården”. Susanne Albrecht arbetar som ögon- och forskningssjuksköterska på EyeNet Sweden i Karlskrona. De är ett kompetenscenter för start och drift av kvalitetsregister, som bildades 2003. Susanne pratade om det nystartade Makularegisteret. Hur går man vidare med detta och kan man även koppla andra register som barn- och kataraktregistret kopplas

till ett synskaderegister?

Dagarna avslutades med Öppet Hus och lunch på LVI. Där korades också vinnaren av årets studieresa till Danmark och Island 2009.

Lena Seppä
Synpedagog sc Halmstad

Hjälpmedelsförskrivare testar program

I slutet av oktober höll Thomas Göthberg, Dolphin Computer Access AB, en mycket uppskattad kurs kring de nya versionerna av Lunar, LunarPlus, Hal och Supernova på Härnösands Folkhögskola.

Programmen innehåller nu bland annat stöd för Webb-läsaren Mozilla Firefox 3 och när man startar första gången efter installation, får man upp en "inställningsguide" där man punkt för punkt kan gå igenom och ställa in programmet så att det fungerar så bra som möjligt utifrån personliga preferenser. Det har också blivit enklare att markera och kopiera text på Internet från sidor där markör saknas och man vill flytta text till exempelvis ett ordbehandlingsprogram. Fler nyheter är att talsyntesen RealSpeak "Alva" följer med Supernova (i stället för Orpheus) som standard och att talet aktiveras automatiskt i löpande läsning i Lunarplus, Hal och Supernova.

En förutsättning för att hålla denna typ av kurs där man kan blanda föreläsning med "hands-on" träning i praktiken är tillgång till data-sal och Härnösands Folkhögskola gav möjlighet till detta. Och det är just detta som är så viktigt för oss ordinatorer,

Ovan : Deltagare från Hjälpmedel Västernorrland, Arbetsförmedlingen Rehabilitering Norr, Härnösands Folkhögskola samt Exkomp, Umeå.

Nedan: Lars Jonsson, Synkonsulent AF Rehabilitering Sundsvall provar olika förstöringsmetoder

utprovare, informatörer – att själva få möjlighet att prova och testa de funktioner som just visats ger en djupare förståelse för hjälpmedelsprogrammen, användandet och möjligheterna dessa ger.

Läs mer på Dolphins hemsida. Det finns en 30-dagars demo att ladda ner.

Besök FFS
www.ffs.a.se

Marknadsanpassning och internationell påverkan

För andra året i rad har konferensen för Lika värde bjudit in deltagare för inspiration, diskussion och goda möten.

På plats i Nynäshamn fanns framstående forskare inom det specialpedagogiska forskningsfältet med de senaste forskningsrönen för att möta deltagarna som representerade hela landet.

Under invigningen uppmanade Specialpedagogiska skolmyndighetens, SPSM:s generaldirektör Greger Bååth till att bjuda på sig själv, mötas, samt att väga sin egen ”sanning” mot andras för att nyttja dagarna väl.

Med dessa råd öppnades konferensen formellt och professor Anders Gustafsson från Stockholms universitet tog vid för att hålla ett välkomstanförande till en dynamisk blandning av deltagare.

Anförandet gick i förändringens tecken. Anders betonade att vi står inför en tid då våra tankar om olikhet börjar anta nya mönster. Idag har alla – oavsett vem – samma grundläggande värde och rätt till likabehandling i ett samhälle för alla, menade Anders Gustafsson. Med detta föredrag som utgångspunkt presenterades forskarna som

Bert Olsson rektor, Christina Lundholm och Marie Näslund från Solenskolan och Kerstin Göransson, prisutdelare och representant för juryn.

skulle delta under seminarier, debatt och diskussioner under konferensens två dagar.

Bland de olika inriktningarna på seminarierna hade deltagarna vid anmälan fått välja två ämnen ur ett brett spektra av frågor att fördjupa sig i. Som alternativ fanns bland annat den marknadsanpassade skolans konsekvenser för elever i behov av särskilt stöd, internationella utblickar inom det specialpedagogiska området samt inkludering och kamratrelationer.

En god källa till motivation var när Solenskolan F-9 i Härnösand under högtidliga former tilldelades ett blått äpple då den utsetts till 2008 års skola för Lika värde. SPSM:s Kerstin Göransson

läste upp motiveringen som bland annat lød ”Solenskolan har en klar vision och verksamhetsidé där begrepp som kunskap, trygghet, inflytande och ansvar är bärande. Skolan beskriver mångfald som sin identitet – ”vi är lika olika och olika lika”.

Representanterna för skolan rektor Bert Olsson, samt Christina Lundholm och Marie Näslund tog emot priset och berättade om sitt inspirerande och goda arbete som skapat denna framgångsrika kultur på Solenskolan. Det var en uppiggande presentation om hur bra verksamhet kan nå goda resultat. Ett bra exempel på Lika värde.

Karina Johansson
Informatör, SPSM

Genterapi, teknik och musik på Synskadeforum

SRF Östergötlands temadag drog 400 personer.

SRF Östergötland liksom resten av SRF känner av det svikande medlemsantalet inom organisationen. Vi diskuterade hur man skulle kunna synliggöra synskadades situation och även göra något för medlemmarna så att de känner medlemsnyttan.

Resultatet 2008 blev bl.a. det SynskadeForum som distriktet anordnade 24 oktober.

Namnet hämtade vi från det så lyckade Forum som SRF anordnade 2002 och liksom då förlades evenemanget till Konsert och Kongress i Linköping.

Lyckades vi?

Ja det kan vi nog säga för ungefär 400 personer besökte vårt Forum och de olika begivenheter som det bjöds på där.

Tiina Nummi-Södergren invigde vårt Forum och sedan fick våra besökare ta del av ett späckat program.

Av Iris fick vi låna namnet "Svartkafé" och det tackar vi för. Svartkaféet besöktes av ca 120 personer och där bjöds de på lite roande prat och trubaduren Klaus Højdevall som utan att svärta ner sitt rykte gav besökarna en ljus upplevelse. Nyfikna Östgötar

besökte kaféet liksom även anhöriga och bekanta till synskadade som i sällskap med sina i vanliga fall mindre seende kamrater fick en trevlig upplevelse.

Under dagen genomfördes flera seminarier i synskadarelaterade ämnen och dessa drog ca 220 besökare. Populärast var professor Sven-Erik Nilsson som föreläste om forskningen runt gula fläcken och genterapi. Lyckat och välbesökt blev även SRF Östergötlands eget seminarium om synskadades situation vilket genomfördes två ggr med sammanlagt ca 80 besökare. Östergötlands egen samhällskritiker och debattör, författaren Johan Birath drog också fullt hus när han reflekterade över tillgänglighet och funktionshinder. Johan Birath anser att bristen på empati är ett av de största funktionshindren i samhället och pratade mycket utifrån detta ämne.

Utställningen av hjälpmedel

blev också välbesökt och uppskattat av många. De flesta av hjälpmedelsföretagen var där och tekniken flödade. Det som kanske så här efteråt verkar att ha saknats av många var de där lite enklare och billigare hjälpmedlen men det får vi se till att ordna nästa gång.

Ställde ut gjorde även heminstruktörerna i Östergötland

som visade och pratade om sin verksamhet och nådde många av våra medlemmar. Länsbiblioteket visade hur man kunde söka, lyssna på och ladda ner böcker via Internet.

Förutom allt detta var Forum 2008 ett ypperligt tillfälle för såväl våra medlemmar som andra att träffas och få information samt även att ha det trevligt tillsammans.

Dagen avslutades naturligtvis med en Forummiddag som drog ca 50 personer vilka fick en mycket trevlig kväll med god mat, trevlig underhållning och fantastisk stämning i goda kamraters lag.

Denna dag hade naturligtvis inte kunnat genomföras utan alla dessa fantastiska människor, volontärer skulle Peking OS ha kallat dem men vi kallar dem ledsagare. Vi hade ett 15-tal personer som på olika sätt hjälpte till hela dagen och kvällen för att allt skulle fungera.

En del kunde säkert ha gjorts bättre, lite kunde ha gjorts mycket bättre och mycket kunde ha gjorts lite bättre men vårt SynskadeForum 2008 är något att vara stolta över och vi hoppas det går att ordna liknande evenemang fler gånger.

Mats Linder
SRF Östergötland

Äldres problem på ForumVision

Den 18 och 19 september anordnade ForumVision den 3:e konferensen och denna gång var temat "Åldrandet och synnedsättning".

Konferensen anordnades i samarbete med Hjälpmedelsinstitutet (HI) och samlade 140 deltagare. Professor Synneve Dahlin Ivanoff, Göteborgs universitet, institutionen för neurovetenskap och fysiologi/arbetsterapi, ansvarade för utformningen av programmet. Synneve har i sin forskning inriktat sig på åldrandet och att förebygga de aktivitetsproblem som kan uppstå med stigande ålder.

41 % av äldre över 75 år har synnedsättning och i Sverige är 17 % ålderspensionärer, vilket betyder att det är ett stort antal personer med problem relaterade till synen. Äldre har också ofta andra hälsoproblem, som kan innebära funktionsnedsättningar. Med en lätt synnedsättning i kombination med andra hälsoproblem ökar dödligheten med nästan 50 % för personer, som är 75 år och äldre. Äldre med synnedsättning är en stor grupp och som träffar personal inom hälso- och sjukvården på alla nivåer men det är inte alltid hänsyn tas till att personen har en synnedsätt-

ning också. Synneve menar att detta är en utmaning och området behöver forskas på för att komma fram till de metoder, som har bäst evidens dvs. bästa möjliga insats på rätt vårdnivå.

Christina Winther-Tham, ögonläkare, Sahlgrenska universitetssjukhuset, Mölndal: *Kan man behandla maculadegeneration?*

I Sverige finns 350 000 personer med makuladegeneration och bland 75 år och äldre är 30 procent drabbade. Det finns två former av AMD: den torra, som drabbar 85 procent av alla AMD-patienter, där 10-20 procent drabbas av svår synnedsättning, och den fuktiga, som drabbar övriga 15 procent, där 80-90 drabbas av svår synnedsättning.

Tidigare saknades effektiv behandling mot våt AMD, men idag finns läkemedlet Lucentis (Ranibizumad) som hämmar tillväxt av nybildade blodkärl. Det stabiliserar synen för 90 procent av dem som behandlas. 30-40 procent får dessutom bättre syn. Läkemedlet injiceras i ögat under lokalbedövning vid tre tillfällen, under fyra veckors mellanrum.

Kristina Eriksson, ögonläkare, Capio Lundby sjukhus, Göteborg: *Hur ser du egentligen?*

En studie grundad på enkäten NEFVQ där deltagarna i olika stadier av ögonsjukdom skattat sin egen funktion. visade att vid AMD och RP finns flera aktivitets hinder som visar sig debutera tidigare i sjukdomsförloppet än man tidigare ansett. Personer med glaukom får sina synfunktions hinder mycket sent i förloppet, vilket ofta också betyder att sjukdomen upptäcks alltför sent. Synskärpan påverkas tidigt hos personer med AMD. Personer med RP och Glaukom har ofta stor synfältspåverkan också när synskärpan dalar. För vidare läsning se www.hi.se under publikationer – funktionsnedsättning-synskada: "Hur ser Du egentligen?" samt artikeln "Patientskattning av synfunktionen – bra stöd för läkarens bedömning" publicerad i Läkartidningen nr 24-25, 2008:

Inger Berndtsson och Ulla Kroksmark, Göteborgs universitet: *Evidensbaserad rehabilitering*

Redogjorde för sitt projekt "Teorier och metoder inom rehabilitering/habilitering för personer med synnedsättning eller blindhet". Syftet med arbetet är att kartlägga förekommande och möjliga teorier och metoder inom området rehabilitering/habilitering för

personer med synnedsättning eller blindhet. Möjligheterna vi ser är att få bevis för att behandlingsmetoder ger effekt och att öka trovärdigheten, och därmed patienternas tillit. Skall också ge en grund för att upprätta rehabiliteringsplan, samt att kostnader för olika behandlingar kan beräknas. Rapporten publiceras på www.hi.se under syntesprojekt

Krister Inde, Synpedagog, författare: *SEnior – ett utvecklingsprojekt för att mildra konsekvenserna av AMD ur ett nordiskt perspektiv*

SEnior är ett skandinaviskt projekt för att utveckla ett rehabiliteringsprogram för personer med AMD och professionella som arbetar med dessa. Projektet har gjort en inventering av de metoder, som används i Danmark, Norge och Sverige och det preliminära resultatet visar att det idag inte finns några gemensamma, uppdaterade program för den aktuella gruppen. Metoder för att uppskatta behov av förstoringsgrad, träning av CCTV och hur man skall träna att fokusera på annan plats i näthinnan.

Kajsa Eklund, fil dr, leg. arbetsterapeut. Sahlgrenska akademien, Institutionen för neurovetenskap/arbetsterapi: *Hälsofrämjande evidens*

Studien är randomiserad, och jämförs med en befintlig individuell intervention. Uppföljningen har skett efter en, fyra, 16 och 28 månader.

Överst Kajsa Eklund, under Leif Sunesson

Kriterierna för att komma med i studien var maculadegeneneration som huvuddiagnos, synskärpa lika med eller sämre än 0,1, 65 år eller äldre, att bo i eget hem och att kunna delta i gruppdiskussioner.

Modellen innebär att de inblandade får medicinsk information, och information

om glasögon, optik, hjälpmedel och belysning. Grupperna har bestått av 4-6 personer som träffats en gång i veckan under åtta veckor. Det individuella programmet bestod av en till två en-timmesbehandlingar. Patienten har fått glasögon eller optik, ordination av tekniska hjälpmedel och belys-

ningsinformation. Slutsatsen är att programmet Att finna nya vägar både utifrån ett klient och samhälls perspektiv skall erbjudas äldre personer i ett tidigt skede av AMD för att stödja dem i att behålla ADL-förmågan, hindra beroende av andra och minska sjukdomssymptom. Mer information om programmet finns på www.hi.se under syntes

Peter Lorentzon, utredare på Hjälpmedelsinstitutet:
Rehabilitering i närmiljö för äldre

I Dalarna har fem primärvård-enheter varit involverade i projektet folkhälsoprogrammet *Finna nya vägar* och från syncentralen fick de 130 patienter med torr macula som huvuddiagnos erbjudande att delta. Två tredjedelar av dessa hade också andra funktionshinder och hälften hade andra ögonsjukdomar. Arbetsterapeuten i primärvården gör hembesök och använder formuläret Upplevd säkerhet och gör tillsammans med patienten en rehabplan, pat. erbjuds av att delta i grupp enligt programmet "Finna nya vägar". Vid behov förskrevs enkla hjälpmedel och anpassning av hemmet. Modellen kommer nu att införas i hela primärvården i Dalarna. På flera orter i landet som Ljusdal, Stockholm, Norrtälje, Örebro och Karlskoga kommer att införa modellen.

Det finns nu två viktiga uppgifter för framtiden: Arbetsterapeuterna måste få mer utbildning om syn och det

gäller också övrig personal, som kommer i kontakt med äldre.

Christin Hult, Synenhetens vuxenteam, Lund redogjorde för hur *Kompetensutveckling om äldres synproblem* för kommunens personal kan genomföras och erfarenheterna av utbildningen är att man fått ökad förståelse, en bättre helhetssyn på individens aktivitetsförmåga, och man kan ge ett bättre bemötande. Medveten blir större och ett exempel är man skriver med svart penna på matsedeln istället för med röd.

Jörgen Thaug, Göteborgs universitet och **Björn Löfving**, Imegoinstitutet: *Visualisering av ögats optiska begränsningar*

Målet med projektet är att utveckla programvara för att kunna visualisera ögats optiska begränsningar; införa HDRI-teknik för att skapa realistiska bländningseffekter; testa metoderna i verkliga miljöer. Målgruppen för detta är planerare och arkitekter av till exempel offentliga inomhusmiljöer, belysningssystem, kollektivtrafik, vägar och gångstråk och stadsmiljö, och berörda inom hälso- och sjukvård för ökad förståelse av optiska synbegränsningar.

Ann-Britt Olofsson, planeringsledare och samordnare för FoU, Linköpings Kommun och **Stefan Lundberg**, tekn. dr., Kungliga Tekniska Högskolan, Stockholm: *Hur ska*

bostäder utformas för att underlätta kvarboende och vård i hemmet?

Det framkom att äldre inte byter till bättre belysning utan låter det vara som det är och här behöver mer information och praktiskt visa vad bra belysning kan innebära.

Kristina Holmgren, Syncentralen i Falun redogjorde för *Praktisk tillämpning av nationell standard för orientering och förflyttning* för markeringsskapp och på eftermiddagen genomfördes en Workshop om ekolokaliseringens betydelse för orientering och förflyttning.

En utförligare rapport om konferensen finns på www.forumvision.org

Nästa års konferens kommer att äga rum den 17 och 18 september 2009 med tema "Arbete och utbildning" och i samarbete med FFS.

Information om ForumVisions olika aktiviteter hittar du på hemsidan www.forumvision.org

Ulla Kroksmark
Göteborgs Universitet

Att lösa det kommunala samordningskaoset

SRF arrangerade en konferens om kommunal samordning i augusti.

Att ha ett barn med synskada, med eller utan andra funktionsnedsättningar, innebär att man också måste ta en oavlönad tjänst som kommunal samordnare. Hjälp och stöd finns att få, men leta efter och administrera den får man göra själv.

Det är i alla fall erfarenheten hos 95 procent, enligt en undersökning som SRF nyss har gjort med hjälp av Handu.

Som ett första försök att få ordning i kaoset bjöd SRF in till en konferens där några av de kommuner som har ordning på sig fick möjlighet att presentera hur de hade burit sig åt.

Ett sjuttital personer från kommuner, syncentraler, Specialpedagogiska Skolmyndigheten och SRF deltog, bland de senare ett halvdussin föräldrar.

Bakgrunden är, som de flesta nog vet, att staten bestämde i slutet av nittio-talet att barns funktionsnedsättningar i fortsättningen skulle vara kommunernas problem. Ett ansvar som få av dem var beredda att ta.

Men, medgav Urban Fernquist från SRF, att SRF ändå i första hand har försökt få stat och landsting att ta sina ansvar har nog bidragit till att så lite har hänt i kommunerna sen dess.

Nu ska det bli ändring på det.

Några av de kommuner som skulle kunna vara föredömen är Västerås, Norrköping och Uddevalla.

Kärnan i Västerås' lösning är att det ska finnas en enda instans som leder in i kommunen – den heter också mycket riktigt "En väg in".

Det är en av tre underavdelningar under Lärresursenheten som fungerar som kommunens egen lokala specialpedagogikmyndighet.

Lärresursenheten ställer upp med råd och hjälp till kommunens skolor utan att dessa behöver betala (och mot betalning om en annan kommun behöver hjälp).

– **Vi ger pedagogiskt stöd** för elever så fort personalen har funderingar, berättade Laila Immo och Gun-Marie Strid för konferensdeltagarna. Vi gör kartläggningar av synförmågan i vardagen, vi screenar alla elever i årskurs 1 i sarskolan för att upptäcka dolda

synskador, vi träffar personalen i frågor om anpassning, vi ger pedagogiskt stöd, vi medverkar vid studieövergångar, vi informerar om synnedsättningar och deras konsekvenser.

Poängen är att personalen från Lärresursenheten hela tiden följer med eleverna, ungefär som SIH gjorde när de var som bäst. De träffar till och med eleverna utanför skolan ibland.

Britt Kronelind/Nockmar arbetar på centrala Elevhälsan i Norrköping och riktar sig till barn och ungdomar mellan 1 och 20 år. Elevhälsan arbetar tillsammans med skolor på enhetsnivå, områdesnivå och central nivå.

Hon pekade också på viktigen av samverkan tillsammans med skolan och Östgotaklubben som är ett samarbete mellan SRF, Syncentral och kommun.

– Det är ett sätt för mig att få kontakt med barn och ungdomar utanför skolan men på skoltid, säger hon. Vi har provat att klättra på klättervägg, vandrat i Omberg och dansat linedance mm. Dessa tillfällen ger barn och ungdomar möjligheter att skapa nya kontakter.

Britt beskriver vikten av ett gott nätverk kring våra synskadade elever där kommun, landsting och stat samverkar. Där kan bl.a. Hjälpredan vara ett verktyg. Det är ett protokoll som påvisar vilken myndighet som har ansvar för vad. Hjälpredan kan användas av till exempel skolledare som planerings- och samtalsunderlag.

– Det finns mycket att vinna genom samordning kring insatser och tydliggörande kring våra roller, sa Britt. Det är viktigt att föräldrar vet

vem som har ansvar för vad. Hon påtalade också att myndigheter bör ta särskilt ansvar för samverkan då barnet slutar skolan och blir vuxet.

I Uddevalla kom initiativet ursprungligen från Specialpedagogiska institutet i Västra regionen.

– Vi upplevde hur det uppstod ett vacuum när SIH försvann och allt samarbete upphörde, berättade Christina Westerberg från Specialpedagogiska skolmyndigheten. Vi hade en utåtriktad kursverk-

samhet, men det blev allt färre intresserade. Då bjöd vi in åtta kommuner för att diskutera hur de tänkte utifrån deras uppdrag när det gäller barn och elever med synskada.

– Tidigt i diskussionerna framkom att kommunernas samverkan med syncentralerna var mycket bristfällig, eller saknades helt. Då bjöds även syncentralerna i området in och de berättade om sitt uppdrag och kontakter knöts.

Sju av kommunerna menade att det fanns för få barn och elever för att satsa på ”nya” rutiner för samverkan med landsting och stat. Men en av kommunerna menade att det fanns ett stort behov av att utarbeta rutiner för samverkan kring barn och elever med synskada. Det var Uddevalla kommun. Där var intresset desto större.

– **Så fort det finns** en läkarremiss till syncentralen träffar syncentralen familjen och i samband med det informerar vi familjen om Specialpedagogiska skolmyndigheten, och om att det finns en specialpedagog med synkompetens i kommunen, berättar Marina Flingmark, syncentralen i Uddevalla.

Syncentralen och kommunen bestämmer tillsammans med familjen hur vi ska lägga upp stödet, säger Anne-Christine Görling från Uddevalla kommun. Hon är kontaktperson och ser till att det fungerar.

Regelbundna uppföljningsmöten ända upp till gymna-

Praktisk hjälpreda för rektorer

Hjälpredan, som Britt Kronelind Nockmar från Norrköping nämnde, används även i Stockholm sen fem år tillbaka.

– Hjälpredan är ett verktyg för rektorn i skolan, säger Ingvar Larsson på Vuxenteamet, Skolstöd i Stockholms stad.

– Tanken är att om en rektor får en elev med någon fysisk funktionsnedsättning kan Hjälpredan tjänstgöra som en lathund eller checklista. Den är upplagd som ett ruttmönster där det står vad man kan göra som rektor och vad det finns för resurser som skolan kan använda.

Man kan t.ex. titta på sidan ”Elev med synnedsättning i grundskolan”, där det finns en lista på de behov som eleven kan tänkas ha, vad skolan har för ansvar,

och vilka resurser som finns att tillgå i form av landstinget, SPSM och kommunens Skolstöd.

Stockholms stad har lagt upp sin lathund på www.stockholm.se/skolstod (sök på Hjälpreda i vänsterspalten). Varje halvår träffas personal från Skolstöd, SPSM, syncentral osv för att datera upp och fylla i nya kontaktpersoner om det behövs.

– Det är en ganska detaljrik lista. En kommun kan göra en enklare om den så vill. Vitsen är att rektorn förstår för det första att man måste göra något extra som rektor, och för det andra att det finns hjälp att få. Om vårdnadshavare samtycker kan rektor sammankalla resurserna och diskutera stödbehov utifrån Hjälpredan. Den rektor som tycker det verkar spännande kan sen läsa mer.

siet blir en garanti för att ingenting faller mellan stolarna.

Dessutom arrangerar kommunen utbildningar i samverkan med Specialpedagogiska skolmyndigheten för skolornas alla nivåer – nu i höst erbjuds lärarna kompetensutveckling om CVI.

Utbildningarna är omtyckta och det är en stor vinst i att lärarna får träffas, säger Anne-Christine.

Barn och utbildnings satsning på den gemensamma Pedagogiska Elevmappen är Anne-Christine särskilt glad över. Elevmappen följer elevens utveckling och lärande från förskolestart till gymnasiet slutar. Den ger en helhetsbild över elevens skolgång och är ett bra arbetsmaterial för samverkan föräldrar, elev och skola.

Ett exempel på det kaotiska tillståndet är alla de individuella planeringar, bland annat åtgärdsprogram, som ett barn kan ha samtidigt. Ann-Marie Stenhammar, utredare med bakgrund inom handikappreformen, identifierade sju olika sådana planer som har stöd i statlig lagstiftning. Dessutom finns det hur många olika lokala varianter som helst. Hur kan dessa bli till någon nytta? Hur slipper man alla omtagningar och omtuggningar och olika planeringar för samma behov? Kan Uddevallas modell vara en möjlighet?

Människor med psykiska funktionsnedsättningar kan få ett personligt ombud som sköter administrationen av allt offentligt stöd som finns

– och det har rentav visat sig vara ekonomiskt lönsamt! Skulle denna modell vara möjlig även för barn med synskador?

I Haninge har man försökt, berättade Ann-Marie, men det har visat sig svårt att hitta sådana personliga ombud – eller ”lotsar” som man har kallat dem. Det är en svår roll och det krävs mandat från alla verksamheter som är involverade.

Ingvar Wennermark från Uddevalla syncentral föreslog som ett alternativ att familjen själv skulle kunna välja en av alla offentliga stödpersoner som sitt offentliga ombud, den de har störst förtroende för. Det är den modell man har i Uddevalla och den har fungerat bra där menar han.

Ann-Marie hänvisade till Norge där det finns lagstadgad rätt till en gemensam planering med hjälp av en huvudansvarig koordinator enligt principen ”en väg in”. Men där finns det färre myndigheter än här.

Ett annat problem är att skolan, ensam av alla offentliga instanser, inte har någon skyldighet att samarbeta med andra utanför skolan, med undantag för om barnet riskerar att fara illa. Här behövs lagändringar.

Ett förslag på sådana lagändringar, och mycket annat beskrivs i rapporten Gemensam planering – på den enskildes villkor som finns att få på Socialstyrelsens webbplats. www.socialstyrelsen.se.

Det är förslag som SRF ställer sig bakom.

– Det bör ställas krav på samverkan i lagen, säger Urban Fernquist. Och privata skolor bör ha samma skyldigheter som kommunala.

– Det bör också finnas en statlig resursgaranti för elever med funktionsnedsättningar. En rektor ska inte tvingas välja mellan till exempel hjälpmedel och en skolresa.

– Och systemet som styr de statliga stödfunktionerna måste få fler ingångar. Syncentralerna måste få rätt att använda Resurscenter syn. Och Resurscenter syn måste få rätt att ta egna initiativ. SRF kommer att försöka påverka förslaget till ny skollag för att få med de här kraven

Men det behövs mer än lagar.

– Vi kommer att hjälpa lokalföreningar och att driva på kommuner och landsting så att systemet med samordnare införs överallt, inte bara i Västerås, Norrköping och Uddevalla, säger Urban.

– Ett första steg kan vara en skrivelse som kan framföras av de kommunala handikappråden. Det är inte bara elever med synskador som behöver en sådan.

JW

Nya perspektiv på läskunnighet i Montreal

Några intressanta föreläsningar om barn på den 9:e internationella konferensen om Low Vision som ägde rum den 7-10 juli i Montreal.

Förbereda inför skolan och livet är viktigt

Den största orsaken till blindhet i världen är fortfarande cataract. Vår reflektion under konferensen var att vi i Sverige har kommit långt inom det medicinska området, men fortfarande finns det mycket att göra inom både det pedagogiska och det psykosociala området.

N. Bussières från German-Jordanian University i Amman poängterade i sin presentation vikten av att identifiera de synskadade barnen tidigt. Rubriken på hennes föreläsning var "How can we prepare children with visual impairment for school when they had no early intervention?"

Hon framhöll att många blinda barn har stora perceptuella svårigheter som gör att de får en försenad motorisk utveckling när det gäller att tolka olika kroppsrörelser och att kunna imitera dem. Det påverkar mycket i vardagen som t ex hur barnet håller skeden då det äter.

Literacy

Vi lyssnade till många intressanta presentationer inom området literacy. K. Wolffe från American Foundation for the Blind i Austin tog upp två olika sätt att definiera begreppet literacy. Det ena är det traditionella, mer holistiska sättet, som innefattar förmågan att läsa, skriva, räkna, tala och lyssna när man är synskadad. För den andra definitionen står UNESCO som menar att literacy är förmågan att identifiera, förstå, tolka, skapa, kommunicera och använda tryckt och skrivet material med varierande innehåll.

K. Wolffe poängterade rättigheterna att kunna skriva och läsa. Hon tog upp vikten av att börja tidigt med t.ex "emergent listening" som innebär att det lilla barnet lyssnar till föräldrarnas ord, sång m m utan att förstå vad orden betyder. Barnet kopplar ihop rösten med mamman och pappan redan innan det förstår vad de säger. Hon tog även upp skillnader som finns mellan det seende och det blinda barnet, där det seende barnet redan innan det kan läsa kan tolka t ex en Mac Donalds skylt och säga: "Jag vill gå dit".

En annan föreläsare inom området literacy var O. M. Weisser-Pike från Hamilton Eye Institute i Memphis som

menar att kunna läsa och skriva ger bättre hälsa och är bra för välbefinnandet och utvecklar den kognitiva förmågan.

Några ord som finns kvar hos oss efter att ha lyssnat på de presentationer som handlade om förskolebarn är "för lite och för sent" och vi blev återigen påmind om hur viktigt det är att barnen får tidiga insatser.

Åsa Karlsson Lundqvist och Inga-Stina Fellers
Specialpedagogiska skolmyndigheten, Resurscenter syn Stockholm

Obs!

Lea Hyvärinens test säljs idag av företaget GOOD-LITE.

Värt att uppmärksamma är att Precision Vision säljer liknande test, som man kan fundera över när det gäller syntolkning. Det vore intressant att diskutera. Har någon provat dem?

Hör gärna av er till asa.karlsson-lundqvist@spsm.se och inga-stina.fellers@spsm.se

Lars Henricson in memoriam

Lars "Lasse" Henricson har lämnat oss. Den 2 oktober somnade han in i hemmet omgiven av sina närmaste. Lasse blev 75 år. Även om Lasse var utbildad industri-designer kommer eftervärlden inte att ihågkomma honom som skapare av kommersiella produkter. Lasse fanns en annan nisch för sin yrkesverksamhet.

Lasse kom att bli en av pionjärerna inom svensk synrehabilitering. Tillsammans med ögonläkaren Eva Lindstedt, optikern Sigvard Giertz och synpedagogen Örjan Bäckman startade de i Uppsala på 1970-talet en verksamhet som senare skulle komma att stå som modell för de syncentraler som etablerades runt om i landet. I detta team var Lasse specialisten på belysning och anpassning av den fysiska miljön.

OT-kursen (omställning och träning) för personer i yrkesverksam ålder som fått påtagligt nedsatt synförmåga kom senare att bli Arbetsmarknadsinstitutet med särskilda resurser för synskadade (AMI-S/syn) med placering på ett antal orter i Sverige. Efter en tid kom dock teamet i Uppsala att söka sig nya arbetsplatser. Eva Lindstedt koncentrerade sig på barn med synskada och Örjan Bäckman blev ansvarig för

utbildningen av synpedagoger vid Lärarhögskolan i Stockholm.

Lasse fortsatte som egenföretagare och konsult med belysning, miljöanpassning och hjälpmedel som sin specialitet. Därvid kom han att föreläsa för närmast hela den generation av synpedagoger och speciallärare med syninriktning som utbildades vid Lärarhögskolan i Stockholm.

Lasse kom i högsta grad även privat att leva som han lärde. När han byggde en villa för familjen och sig i Vaxholm blev den självfallet anpassad för personer med olika funktionsnedsättningar – något som bl a tidningen Expressen uppmärksammade.

En annan fast punkt i Lasses verksamhet var Tomtebodaskolans resurscenter (TRC) där han var kontrakterad konsult under många år med uppgift att delta i kurser och utredningar. Det var också under dessa år jag fick en riktigt nära relation till Lasse genom ett betydande antal utvecklingsprojekt vi bedrev med stöd av externa finansierare.

Jag minns också särskilt väl vårt sista gemensamma projekt. Här blommade industri-designern Lasse verkligen upp och presenterade ett antal idéer till hjälpmedel för små

barn med synskada. Dessvärre kom dessa idéer vid den tidpunkt då samhället drog ner på utvecklingsarbete. Samtidigt avvecklades TRC som egen myndighet. Lasses idéer ligger i dag förmodligen i något av Riksarkivets bergsrumssarkiv. Förhoppningsvis kommer dock en framtida arkivforskare att återfinna dessa om ett tiotal år eller så, och då tillse att idéerna att blir förverkligade. Jag hoppas innerligt att han/hon inte glömmer att ge Lasse det erkännande han förtjänar.

Till dess – Lasse, vila i frid. Du åstadkom mycket under din livstid till förmån för personer med synskada och oss som arbetar inom området. Du var också konstnär och många av dina verk pryder väggar hos många av oss som hade förmånen att arbeta med dig,

Harry Svensson

Nordisk Kongress i synpedagogik

13-15 maj, Scandic Star i Lund

Tema: Synpedagogik i ett livslångt perspektiv

I anledning af 200-års dagen for Louis Brailles fødsel vil der under kongressen være en historisk særudstilling.

Programoversikt:

Ons 13/5

- 10.30 Velkommen
- 11.15 Innleder - Täppas Fogelberg
- 13.00 Lunsj
- 14.00 "När livet förändras. Rehabilitering och lärande vid synnedläggelse"
v/ Inger Berndtsson, Fil Dr, universitetslektor i specialpedagogik, Göteborgs universitet
- 15.00 Kaffe, te, forfriskningar
- 16.00 Workshops - diskutere spørsmål fra forelesning.
- 17.00 Utstillere
- 20.00 Middag

Tors 14/5

- 09.00 "Fysisk aktivitet - muligheter og utfordringer for krop og sjæl"
v/ Anne-Mette Bredahl, psykolog og stipendiat, Norges Idrettshøgskole
- 10.00 Pause
- 10.30 Workshops - diskutere spørsmål fra forelesning
- 11.30 Workshops
- 12.30 Lunsj/utstillere
- 14.00 Parallelforedrag
 - A. "Nye roller - nye oppgaver for synspedagoger"
v/ Gunvor B. Wilhelmsen, dr. scient, førsteamanuensis i spesialpedagogikk, Høgskolen i Bergen.
 - B. "Blindfødte børns hjerner ser gjennom fingrene"
Et neuropsykologisk perspektiv på blinde børn og punktlæsning
v/ Elsebeth Mortensen, psykolog Synscenter Refsnæs
- 15.00 Workshops - diskutere spørsmål fra forelesning

16.00	Workshops
17.00	Utstillere
20.00	Middag m/ underholdning

Fre 15/5

09.00	Seniorprosjektet v/ Jörgen Gustafsson og Krister Inde (liten paus för förflyttning)
10.00	"Att delta på lika villkor - faktorer i lärandemiljön som påverkar den punktskriftsläsande elevens möjligheter till delaktighet och aktivitet.. v/ Anders Rönnbäck, Annica Winberg, Kim de Verdier
10.45	Pause
11.15	Foredrag v/ Frank Skaret
12.00	Afsluttende foredrag v/ Bengt Lindqvist
13.00	Avslutning
13.15	Lunch
14.15	Avresa

Workshops

Arbetsförmedlingen Rehabilitering: *Fokus på arbetsplatsanpassning*

Arbets terapeut Ulla Kroksmark: *Att växa till vuxen*

Synpedagog Ann-Britt Johansson: *Delaktighet och lärande för vuxna dövblindblivna personer*

Björn Breidegard/Prof Sven Strömquist: *Den taktila läsprocessen*

Specialpedagog Catharina Johansson: *Fenomenet punktskrift i en seende omgivning*

Cecilia Ekstrand, Bertil Sköld (SRF): *Finna jobb*

Cecilia Ekstrand (SRF): *Kamratstödjare*

Synpedagog Rolf Lund: *Peppertesten*

Specialpedagog Tove Dunkers: *Talande möten*

Med Beghdadi: *Digital kompetanse*

Ingrid Nordberg/Inga-Stina Fellers: *"Pedagogiska konsekvenser vid syntolkningssvårigheter: Från barn till ungdom - en fallstudie"*

Mette Cyvin, Synspedagog/Cand.Ed, Kristiansand voksenopplæringscenter: *Synspedagogisk trening for barn basert på en case-historie.*

Svend Thougard, Synscenter Refsnæs: *RoboBraille & PharmaBraille - e-mail oversætter til punkt og syntetisk tale*

Peter Mølgaard, Synscenter Refsnæs: *LaTeX - typografisprog, matematik bliver lineært og blinde kan være med!*

Trine Tangsgaard/Lykke Jensen, Institutet for Blinde og Svagsynede, Hellerup: *Synspædagogikken 35 år - overvejende båret af praksis, er den manglende vidensbaseret et problem?*

Synpedagog Göran Cedermark, SPSM: *Synprofil - ett nytt sätt att beskriva synfunktionen hos barn och vuxna*

Läs mer på http://www.syndanmark.dk/nordisk_kongres/

Resurscenter syn informerar om vårens föräldrakurser

Resurscenter syn i Stockholm och Örebro erbjuder utbildning för föräldrar som har ett barn med synskada. Utbildningen sker i kursform på resurscentren. Specialutformade utbildningar på hemorten kan också arrangeras.

Se vidare på vår hemsida www.spsm.se (Råd och stöd > Kurser och konferenser > För föräldrar).

Aktuellt under våren 2009

Barn med synsvaghet 0–5 år

3–5 mars 2009 i Stockholm

Anmälan: senast 20 januari 2009.

Ur innehållet: Att upptäcka världen med andra sinnen. Det synskadade barnets närmiljö. Synskadans inverkan på barnets utveckling. Syn och synfunktioner, optiska hjälpmedel. Samhällets stödinsatser.

Barn med grav synskada, ålder 3–4 år

17–20 mars 2009 samt 26–29 maj 2009 i Stockholm

Anmälan: senast 3 februari 2009 respektive 14 april 2009.

Ur innehållet: Att läsa på olika sätt, svartskrift och/eller punktskrift. Kropps- och rumsuppfattning. Lek och samspel. Orientering och förflyttning. Punktskrifts-förberedande övningar. Samhällets stödinsatser.

Barns synskada och ytterligare funktionsnedsättning, grundkurs

21–23 april 2009 i Örebro

Anmälan: senast 6 mars 2009

Ur innehållet: Att vara förälder till ett barn med synskada. Hur påverkar synskada, i kombination med flera funktionsnedsättningar, barnets utveckling. Orientering och förflyttning. Samspel och kommunikation. Utvecklingsbefrämjande miljöer. Samhällets stödinsatser.

Alla kurser är kostnadsfria och ersättning utgår för resekostnader. Föräldrarna betalar en mindre avgift för mat och logi.

Ytterligare information

Annica Winberg (Stockholm) & Gerd Tobiasson Jackson (Örebro)

010-473 50 00

Syn – Kommunikation i Örebro **den 22-23 oktober 2009**

Syn – Kommunikation, en nordisk mötesplats, för 11:e gången i Örebro

Årets tema:

”Synskada/synproblem på grund av hjärnskada” möjligheter till lärande

Senaste forskningen, kring synfunktioner, testmetodik, kartläggningar, mm.

Lea Hyvärinen, professor, Rehabiliteringsvetenskap, Docent Utvecklingsneurologi, Helsingfors

Den översvämmade hjärnan - hjärnans utveckling och formbarhet

Torkel Klingberg, professor i kognitiv neurovetenskap, Brain Institute, Karolinska institutet

”Samverkan - himmel eller helvete”

Berth Danmark, professor i sociologi, Institutet för handikappvetenskap, Örebro universitet

Matematisk kommunikation i en skola för alla - från grundskola till träningskola

Ett antal föreläsare

Flera programpunkter kommer, utställningar, seminarier, mm.

Kostnad: 2 900:- (exkl. moms.). I priset ingår kaffe och lunch båda dagarna samt en middag med underhållning.

Komplett program med anmälningsblankett kommer i maj 2009.

Samarrangemang mellan Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM), Primärvård, psykiatri och habilitering, Örebro läns landsting (ÖLL) och Föreningen för synrehabilitering (FFS)

Fortlöpande uppdateringar: www.spsm.se och www.ffa.se Frågor: syn-kom@spsm.se

Kalendern

2008

21 - 23 november

TifloInnova, Madrid (Spain)
tifloinnova2008.once.es

3 - 5 december

Tactile Graphics 2008,
Birmingham (UK)
www.nctd.org.uk/conference/

2009

4 - 8 januari

Braille 1809-2009. The
Writing with 6 Dots. Paris.
[www.avh.asso.fr/bicentenaire/
louis_braille/louis_braille.
php?langue=eng&](http://www.avh.asso.fr/bicentenaire/louis_braille/louis_braille.php?langue=eng&)

4 - 9 januari

South Pacific Educators in
Vision Impairment (SPEV)
2009 Biennial Conference,
Adelaide (Australia)
[www.e-bility.com/spevi/
conf09.php](http://www.e-bility.com/spevi/conf09.php)

14 - 17 januari

BETT 2009 Educational
Technology, London
www.bettshow.com/

16 - 21 mars

CSUN, Los Angeles (USA)
www.csun.edu/cod

13 - 21 mars

2009 IFDS World Blind
Sailing Championship, New
Zealand
[www.2009worldblindsailing
nz.com/](http://www.2009worldblindsailing.nz.com/)

2 - 4 april

2009 Nordic Network
on Disability Research
Conference, Nyborg
(Denmark)
www.nndr2009.dk

13 - 15 maj

Nordisk Kongress i
Synspedagogikk, Lund
[www.syndanmark.dk/
nordisk_kongres/](http://www.syndanmark.dk/nordisk_kongres/)

4 - 6 juni

21st Annual Meeting of
the European Academy
of Childhood Disability
(EACD), Vilnius (Lithuania)
www.eacd2009.com/

5 - 10 juli

ICEVI European Conference,
Dublin (Ireland)
www.icevidublin2009.org/

14 - 17 juli

IMC 13 - International
Mobility Conference,
Marburg/Lahn (Germany)
www.imc.blista.de/

23 - 27 augusti

75th IFLA General
Conference and Council,
Milan (Italy)
[www.ifla.org/IV/ifla75/index.
htm](http://www.ifla.org/IV/ifla75/index.htm)

17 - 18 september

Fungerande arbetsliv för
personer med synnedättning,
FFS/Forum Vision, Göteborg
www.forumvision.org

22 - 27 september

7th Deafblind International
European Conference,
Senigallia (Italy)
www.dbiconference2009.it

Oktober

Closing the Gap,
Minneapolis (USA)

2010

8 - 13 augusti

ICEVI 13th World
Conference, Jomtien
(Thailand)
www.icevi.org

20 - 25 juli

AER - Association for
Education and Rehabilitation
of the Blind and Visually
Impaired, Little Rock,
Arkansas (USA)
www.aerbvi.org

15 - 19 augusti

76th IFLA General
Conference and Council,
Brisbane (Australia)
[www.ifla.org/IV/ifla76/index.
htm](http://www.ifla.org/IV/ifla76/index.htm)